

AVKP actueel



Nr. 101, september 2023

Nieuwsbrief van de Archeologische Vereniging Kempen- en Peelland
AWN afd. 23



ACVITEITEN

September

Za 30 AVKP-Regiodag Samenwerken aan
Archeologie, Erfgoedhuis Eindhoven

Oktober

Za 7 Excursie Sint Oedenrode en Erp

November

Wo 1 Lezing Verrassend rijk bodemarchief in
Tilburg door gemeentelijk archeoloog
Guido van den Eynde, gemeente Tilburg
17/18 Reuvensdagen



WIST JE DAT...

- Tilburg een verrassend rijk bodemarchief heeft, zie pagina 3
- Je meekunt doen met het uitwerken van coldcases, pag. 3
- Renee Smets als stagiair in het Erfgoedhuis is begonnen, pag. 3
- Er 40 archeologische onderzoeken in de planning zitten, pag. 4
- In Nuenen West een noodopgraving heeft plaatsgevonden, pag. 5 en 17
- Je een eerste blik kunt werpen op de muntschat van Eindhoven op pag. 6
- Elly en en Merel in het zonnetje zijn gezet tijdens de jubileum-BBQ, zie pag 8
- En dat je mensen kunt voordragen voor het Zonnetje bij de volgende BBQ
- De BBQ ondanks de geweldige plensbui heel lekker en gezellig was, zie p 8
- het weer in Nederland ook kan meevallen: een zonnige excursie in Valkenburg aan de Geul, p. 16
- De restauratie van de Oude toren in Oostelbeers is begonnen, pag 9.
- Er ondermeer een gordelgarnituur is gevonden in Riethoven, pag 10
- We een uniek kijkje achter de schermen kregen tijdens de jubileumexcursie in Venlo, pag. 12
- De geschiedenis in Uden is herleefd tijdens de Nationale Archeologiedagen, pag. 14
- De schans van Weert in Valkenburg bijna gevonden lijkt te zijn, pag 15
- Er nieuwe boeken en tijdschriften zijn bijgekomen in de bibliotheek, pag 18
- Twee boeken zijn besproken op pagina 19
- Je deel kunt nemen aan de AVKP-regiodag, zie pagina 19



ACTIVITEITENKALENDER 2023

Jaarkalender activiteiten Archeologische Vereniging Kempen & Peelland							
Jaar		2023					
		September		September		September/Oktober	
	Wk		Wk		Wk		Wk
	37		38		39		40
Ma	11		18		25		2
Di	12		19		26		3
Wo	13	Werkavond	20	Werkavond	27	Werkavond	4
Do	14		21		28		5
Vr	15		22		29		6
Za	16		23		30	AVKP-regiodag	7
Zo	17		24		1		8
*) Woensel Eindhoven ondergronds							
		Oktober		Oktober		Oktober	
	Wk		Wk		Wk		Wk
	41	Maand vd Geschiedenis	42	Maand vd Geschiedenis	43	Maand vd Geschiedenis	44
						Dutch Design Week	
Ma	9		16		23		30
Di	10		17		24		31
Wo	11	Werkavond	18	Werkavond	25	Werkavond	1
Do	12		19		26		2
Vr	13		20		27		3
Za	14		21	herfstvakantie	28		4
Zo	15		22		29		5
		November		November		November	
	Wk		Wk		Wk		Wk
	45		46		47		48
Ma	6		13		20		27
Di	7		14		21		28
Wo	8	Werkavond	15	Werkavond	22	Werkavond	29
Do	9		16		23		30
Vr	10		17		24		1
Za	11		18		25		2
Zo	12		19		26		3
		December		December		December	
	Wk		Wk		Wk		Wk
	49		50		51		52
Ma	4		11		18		25
Di	5	Sinterklaas	12		19		26
Wo	6	Werkavond	13	Werkavond	20	Werkavond	27
Do	7		14		21		28
Vr	8		15		22		29
Za	9		16		23	kerstvakantie	30
Zo	10		17		24	Kerst	31
							Oudjaar
		Werkavonden		Excursie / veldloop		Feestdagen	
		Vergaderingen		Cursus		Feesten & borrels	
						Lezingen / symposia	
						Deadlines	



CURSUSSEN, LEZINGEN EN EXCURSIES

Lezingen

1 november – Verrassend rijk bodemarchief in Tilburg

Guido van den Eynde

Sinds de implementatie van Malta kracht van wet kreeg in 2007 en nieuw gemeentelijk beleid werd vastgesteld, is het archeologisch onderzoek in Tilburg in een stroomversnelling terecht gekomen. En tot verrassing van vele bleek de regio een verrassend rijk bodemarchief te bezitten. Opvallende resultaten zijn de neolithische bewoningssporen die op een aantal plaatsen zijn aangetroffen, het groot aantal bronstijdnederzettingen, de laat-Romeinse bewoning en de omvangrijke vroeg- en hoge middeleeuwse bewoning. Gemeentelijk archeoloog Guido van den Eynde geeft een overzicht van de resultaten van het onderzoek tot heden.

Alle lezingen in het Erfgoedhuis Eindhoven beginnen om 20 uur. De lezingen zijn gratis en ook toegankelijk voor niet-leden.



Opgraving in Tilburg

Excursies

7 oktober – Sint Oedenrode en Erp

Op 7 okt is een bezoek aan Sint Oedenrode en Erp gepland voor de werkgroep Bouwhistorie en AVKP belangstellenden. Hierbij staat Kerktorenconstructie centraal. Nader bericht volgt.

NIEUWS UIT HET ERFGOEDHUIS



Renee Smeets, een nieuw gezicht in het Erfgoedhuis

Stagiair Saxion in Erfgoedhuis

Renee Smets loopt vanaf september tot februari 2024 stage in Erfgoedhuis. Na eerder in Leiden

studie gedaan te hebben gaat ze verder met kennis opbouwen in de osteo-archeologie. Zij zal daarvoor menselijk botmateriaal uit het depot gaan onderzoeken maar is nu al als vrijwilliger zich breed aan het oriënteren in het hetgeen Erfgoedhuis haar kan bieden.

Oproep: hulp gezocht bij coldcases

Er liggen nog heel veel nog niet uitgewerkte opgravingen (cold-cases) in het depot te wachten. Een paar jaar geleden zijn we die activiteit gestart en ondanks de onderbreking door Corona, hebben we al bijna drie projecten afgerond. We zijn nu bezig met de laatste werkzaamheden voor de om Admirant en mogelijk wordt Mispelhoef het volgende. De waardering hiervoor is groot en blijkt uit de toekenning van een Erfgoedprijs.

De uitwerking is een gevarieerde activiteit waarbij het opgravingsarchief toegankelijk gemaakt wordt.



Het gaat dan niet alleen om verwerking van documenten, maar ook om vondsten. Meewerken aan cold-cases geeft ook de mogelijkheid om je te bekwamen in het omgaan met digitale tekenpakketten.

Heb je belangstelling om te zien hoe dat in zijn werk gaat, kom dan rustig eens langs op woensdagavond. Je hoeft je niet aan te melden. Hopelijk tot ziens in het Erfgoedhuis

Peter Seinen en het cold-case team



ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK IN DE REGIO

(door Ria Berkvens, regioarcheoloog Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant)

Locatie	Uitvoerende instantie	(vermoedelijke) uitvoeringsperiode
Hapert - Castersedijk 12-14a (opgraving)	Transect	2023?
Best - Oirschotseweg 18-24 (proefsleuven)	??	2023?
Budel – De Kleine Wereld (opgraving)	Transect	Sept-okt 2023
Riethoven - Dorpsplein 1 (proefsleuven)	??	2023?
Mierlo – Luchen-Fazantlaan (proefsleuven)	??	2023?
Deurne – Eikelstraat (proefsleuven)	Econsultancy?	2023?
Aalst – Centrum (archeologische begeleiding)	BAAC	2023-2024
Nuenen – Dubbestraat (proefsleuven)	??	2023?
Best – Veldweg 4-6 (proefsleuven)	??	2023?
Budel – Boschackers (opgraving)	??	2023?
Valkenswaard - De Wilde Wingerd (proefsleuven)	??	2023?
Oirschot - Beerseweg 6 (proefsleuven)	??	2023?
Budel - Centrum (archeologische begeleiding)	??	2023?
Aalst - Dennelaan 1 (proefsleuven)	??	2023?
Valkenswaard - Warande 8 (proefsleuven)	??	2023?
Son - Driehoek ong. (proefsleuven)	??	2023?
Nuenen – Blekerdijk (archeologische begeleiding)	??	2023?
Nuenen – Papenvoortse Heide 3 (proefsleuven)	??	2023?
Heeze – Kapelstraat 37 (proefsleuven)	??	2023?
Oostelbeers – Oude Toren (o.a. proefputjes, grondradar)	RAAP en AWN	Sept-nov. 2023
Valkenswaard – Schans van Weert (grondradar en proefsleuven)	RAAP	Okt-nov. 2023
Geldrop – Genoenhuizerweg (proefsleuven)	??	2024?
Geldrop – Centrum West (proefsleuven)	??	2024?
Waalre – De Bleek 1 (opgraving)	Transect	Okt-nov. 2023
Best – Mosselaarweg 5 (proefsleuven)	VUHbs	2023?
Reusel – Sleutelstraat 16 (proefsleuven met doorstartoptie)	??	2023?
Beek en Donk – Leonardusplein (proefsleuven)	??	2023?
Deurne – Derpsestraat 1abc (proefsleuven met doorstartoptie)	Transect	Sept. 2023
Beek en Donk – Michaelplein (proefsleuven)	??	2023?
Nuenen- Pastoor Aldenhuijssenstraat 7 (proefsleuven)	??	2023?
Aalst - Frederik Hendrikstraat 2a (proefsleuven)	??	2023?
Aalst - 't Laar-Malvalaan (proefsleuven)	??	2023?
Budel - Keunenhoek 11 (proefsleuven)	??	2023?
Waalre – Meester Slootsweg (proefsleuven)	??	2023?



NOODOPGRAVING NUENEN-WEST

Bij graafwerkzaamheden als voorbereiding op de bouw van nieuwe woningen in Nuenen-West, zijn begin juli sporen van bewoning uit de volle Middeleeuwen (10e – 13e eeuw na Christus) gevonden.

Het betreffende terrein ten zuiden van de Dubbestraat was na archeologische vooronderzoek vrijgegeven omdat de verwachting voor archeologische sporen 'laag' zou zijn. Enkele amateurarcheologen zagen echter toevallig dat graafmachines sporen van een mogelijke waterput, greppels en palen hadden blootgelegd. Snel contact en samenwerking tussen o.a. lokale heemkundekring Drijehornick, AWN afdeling AVKP, regio-archeoloog Ria Berkvens (ODZOB) en VUHbs archeoloog Martijn Bink heeft er vervolgens voor gezorgd dat in goed overleg met de betreffende aannemer in korte tijd een zgn. 'noodopgraving' kon plaatsvinden, tussen de lopende grondwerkzaamheden door. Deze opgraving werd uitgevoerd door vrijwilligers van de werkgroep Archeologie en Monumenten van de heemkundekring en de Archeologische vereniging Kempen- en Peelland, maar op afstand onder toezicht van de betreffende archeologen.



De meer dan honderd vondsten worden momenteel in het Erfgoedhuis Eindhoven verder onderzocht. Over het hele terrein zijn o.a. twee waterputten, meerdere greppels, paalsporen behorende bij paalwoningen aangetroffen. In deze sporen zijn vele scherven tot 1000 jaar oud gevonden, o.a. kogelpotaardewerk en Paffrath, Zuid-Limburgs en Pingsdorf aardewerk maar ook jonger aardewerk van rond 1500 en later, wat wijst op een continue bewoning. Eén scherf bevatte zelfs vingerafdrukken van de maker.



Deze aardewerkscherf bevat zelfs nog vingerafdrukken van de maker.

Voor meer informatie kunt u bij Ria Berkvens (R.Berkvens@odzob.nl) terecht.

De tekst en foto's zijn overgenomen van <https://drijehornick.nl/werkgroep/archeologie/noodopgraving-nuenen-west/>

Lees verder op pagina 17



Vrijwilligers van de werkgroep Archeologie en Monumenten van de heemkundekring Drijehornick en de Archeologische Vereniging Kempen- en Peelland couperen van de grondsporen in Nuenen.



EEN EERSTE BLIK OP DE MUNTCHAT 'EINDHOVEN 2022'

Kortgeleden werd bekend gemaakt dat in Eindhoven op 14 juni 2022 een heuse schatvondst is gedaan. Deze muntschat werd ontdekt door de eigenaren van de in oorsprong 16^e-eeuwse boerderij 't Hofke 13 in stadsdeel Tongelre. De vinder deed zijn ontdekking bij ondiepe graafwerkzaamheden die nodig waren voor de verduurzaming van dit rijksmonument.



Locatie boerderij 't Hofke 13 in Eindhoven.

De schatvondst bestaat uit 317 zilveren munten uit de periode 17^e - 19^e eeuw. De munten zijn door de eigenaar destijds in een steengoed bierpul begraven in de zandbodem onder de vloer. De vinders hebben hun schatvondst gemeld bij de gemeente Eindhoven en De Nederlandsche Bank. Aan deze partijen is ook informatie verstrekt over de vondsten en vondstomstandigheden en zij zijn in de gelegenheid gesteld om de vondsten te documenteren. Door alle relevante informatie over deze archeologische toevalsvondst vast te leggen, voldoet de gemeente Eindhoven, als het bevoegd gezag voor het aspect Archeologie, aan de zorgplicht voor het behoud van (informatie over)

ons erfgoed. De gemeente werd daarnaast door de eigenaren in de gelegenheid gesteld om de schatvondst aan te kopen voor de collectie van het archeologisch depot voor bodemvondsten Eindhoven en Helmond. In een persbijeenkomst hebben de vinders en wethouder Maes van Lanschot dit gezamenlijk bekend gemaakt.

Daarmee blijft deze unieke verzameling munten dus voor de stad behouden. Dat is heel bijzonder omdat in onze gemeente in het verleden slechts enkele muntschatten zijn gevonden en die zijn geen van allen bewaard gebleven. Na de overdracht worden de munten geconserveerd, verder onderzocht en willen we ze graag op een mooie plek in de stad tentoon stellen.



Impressie van de muntschat en de muntpot (foto gemeente Eindhoven).

De munten

Volgens de muntexpert, die een eerste algemene determinatie heeft gedaan, bestaat de muntvondst voor het grootste deel uit Ruiterschellingen, ongeveer 217 stuks, voornamelijk van Nijmegen.



Hiervan zijn enkele stuks geklopt en drie zitten aan elkaar vastgekoekt.



Links: Voorkant van een Ruiterschelling; rechts: munt met 'klop' (foto's: De Geus Muntveilingen).

Daarnaast komen tevens de volgende denominaties voor: Arendschelling Kampen, Florijn of 28 stuiverstukken, 30 stuiverstukken, provinciale guldens, 3 gulden West-Friesland, 10 schelling Zeeland, halve zilveren dukaat, zilveren dukaten, ½ Ecu's Frankrijk, Kronenthaler, guldens Willem I. De oudste munt dateert uit 1680 en de jongste munt (in een schatvondst de 'sluilmunt' genoemd) uit 1824.

De munten zijn duidelijk niet als verzamelobject bijeengebracht maar als "spaar-pot". Dit is terug te herleiden uit de samenstelling en kwaliteit van de munten. Het is duidelijk zichtbaar dat de munten gedurende lange tijd in zandgrond hebben gelegen. Een deel van de munten vertoont een groene aanslag. Dit is koperoxide dat afkomstig is van het koper in de legering (het mengsel van metalen). Een dergelijke bijmenging werd gedaan om de munten een zekere mate van taaiheid/stevigheid te geven. Waren de munten van honderd procent zilver geweest, dan konden

deze worden omgebogen of ze raakten snel beschadigd en daardoor onleesbaar.



Jongste munt van Koning Willem uit 1824 (foto: De Geus Muntveilingen).

Een eerste interpretatie

Uit een voorlopige inventarisatie van muntschatten door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en een zelfstandig onderzoeker, blijkt dat deze vondst niet op zichzelf lijkt te staan. Er zijn meerdere muntschatten bekend die min of meer eenzelfde samenstelling van munttypen hebben en die rond dezelfde periode zijn begraven. Hoewel toeval niet kan worden uitgesloten, kan het te maken hebben met de Belgische Opstand en de daaropvolgende afscheiding van de Zuidelijke Nederlanden. Met het verdere onderzoek naar de Eindhovense schat kunnen we mogelijk een bijdrage leveren aan verdere inzichten. Ook in muntkundig opzicht zelf is de schat van belang voor ons begrip van de munthervorming onder koning Willem I. Over deze schatvondst is het laatste woord dus nog niet gezegd!

Peter de Boer



IN HET ZONNETJE TIJDENS GEZELLIGE JUBILEUM-BBQ

Tijdens de bbq hebben we een nieuwe traditie gestart om iemand in het zonnetje te zetten. Vrijwilligster en AVKP lid Elly Bogers is al heel lang van de partij. Ze heeft enorm veel tekeningen gemaakt van vondsten en vanaf 1998 met opgravingen meegedaan. De opgraving Helmond Brandevoort was haar eerste opgraving, waar ze meteen een compleet steengoed potje vond. Hier

is ze nog steeds opgetogen over! Dirk heeft dit potje in klei precies nageemaakt en het tijdens de bbq aan Elly aangeboden met nog een bloemetje. Ook voor Merel, de dochter van Jesper en Claudia hadden we een cadeautje. Het was een gezellige en goedverzorgde avond.



Lange tafels met lekker eten en leuke verrassingen voor Elly Bogers en kleine Merel tijdens de BBQ.



RESTAURATIE OUDE TOREN IN OOSTELBEERS BEGONNEN

Eind augustus is aannemer Nico de Bont uit Vught, gespecialiseerd in restauratie van monumenten, begonnen met de restauratie van de Oude Toren in Oostelbeers. De Oude Toren is een Rijksmonument en in de toren verblijven diverse beschermde diersoorten (o.a. vleermuizen). Daarom zullen een ecooloog en archeoloog het proces begeleiden en toezicht houden op de uitvoering. Naar verwachting is de restauratie van de toren eind oktober gereed.

Na de restauratie beginnen werkzaamheden om de exacte locatie van de fundering van de voormalige kerkmuren in kaart te brengen. Bij de kerk worden proefsleufjes gegraven en er zal een grondradaronderzoek worden uitgevoerd om de diverse bouwperiodes beter in beeld te krijgen. Deze informatie zal in de toekomst in beeld worden gebracht, bijvoorbeeld met een informatiepaneel.

Niet alleen de toren, ook de directe omgeving is een archeologisch beschermd Rijksmonument. Het terrein binnen de kerkwal en greppel wordt om die reden opgeschoond: ontdaan van brandnetels, braamstruiken en andere opgeschoten beplanting die er niet past. De kerkwal en greppel worden hersteld. Ze zijn aangelegd rondom de begraafplaats die eeuwenlang, tot circa 1850 in gebruik is gebleven. De kerkwal vormt de begrenzing van de (vroegere) gewijde grond. Om die reden zal zorgvuldig en met eerbied gewerkt worden op het terrein, want er liggen in en rond de verdwenen kerk honderden graven van voorouders van huidige inwoners van Oostelbeers.

Op het terrein wordt samen met een archeoloog per meter bekeken wat de originele diepte is van de greppel op basis van grondsporen en -structuren. Tot precies die diepte wordt de humus weggehaald en daarmee is gelijk ook het volume van de kerkwal bekend. De diepte en breedte van de greppel bepaalt namelijk de hoogte van de kerkwal. Begin 2024 moet het werk gereed zijn.

Regioarcheoloog en adviseur Erfgoed Ria Berkvens, van de Omgevingsdienst Zuidoost Brabant is nauw betrokken bij de restauratie. "De Oude Toren, die gebouwd is op een hoge dekzandrug, stamt uit de 12e eeuw. Het gebied is al vanaf de vroege middeleeuwen, 600 na Christus, permanent bewoond. Ook uit oudere perioden zijn bewoningssporen gevonden: onder

andere vanuit de prehistorie en de Romeinse tijd. De toren zoals we die nu nog kennen, is gebouwd aan het einde van de 14e eeuw of begin 15e eeuw. Bij de toren stond een houten kerk, die in het midden van de 14e eeuw vervangen is door een stenen exemplaar dat in de 15e eeuw is vergroot."



De oude kerk nog in volle glorie, getekend door Verhees in 1787 (Kerk-Verhees). Niet alleen de toren, ook de directe omgeving is een archeologisch beschermd Rijksmonument.

In de periode 1450-1550 bloeide de economie van de Kempen, dat deel uitmaakte van het Hertogdom Brabant. "In deze zogeheten Brabantse gouden eeuw uitte de toegenomen welvaart zich in de bouw van vele kerken die zijn uitgevoerd in de stijl van de Kempische Gotiek. Het moet een groot offer voor de bevolking zijn geweest, om dergelijke kerken te bouwen. Dat offer bestond niet alleen uit geld, de bevolking droeg daadwerkelijk meer dan een steentje bij." Berkvens vult aan: "De bouw van kerktorens is een typisch verschijnsel van de Volle en Late Middeleeuwen. Hoewel er natuurlijk ook elders in laatmiddeleeuws christelijk Europa kerktorens werden gebouwd, was de schaal en verspreiding van kerken en de kerktorens in Noord-Brabant voor die periode ongekend. Voor bezoekers uit het buitenland was een bezoek aan Brabant als het bezoek van een hedendaagse



dorpeling aan een grote metropool met veel wolkenkrabbers. In de 19e eeuw kon men in Brabant vanaf één plek 12 imposante kerktorens tegelijk zien!”

Daarmee is de vrijstaande ligging van de Oude Toren in het open veld niet verklaard. Berkvens: “Dat de dorpen Oost, West en Middelbeers zich elders ontwikkeld hebben, komt door de incorporatie van deze regio in het hertogdom Brabant en de opkomst van de steden en daarmee samenhangend de opkomst van een marktgerichte economie. Er was grote behoefte aan eten en door de stijging van de voedselproductie verschoof de bewoning naar de beekdalen, waardoor er meer ruimte kwam voor vruchtbare hoge akkers.”

Maar waarom verdween de kerk zodat alleen de toren overbleef? “In 1648, na de Tachtigjarige Oorlog, werden de kerken toegewezen aan de

protestantse gemeenten ter plaatse. De katholieken mochten hun geloof niet meer in het openbaar belijden. Na 1672 werd dit regime versoepeld en kon men in de gehuchten meer in het open een grotere schuurkerk bouwen. De katholieken namen een schuurkerk in gebruik vlakbij de kerk van Oostelbeers; later werd daar een nieuwe kerk gebouwd. Voor de kleine protestantse gemeente was de oude kerk veel te groot. Dit leidde bij de Oude Toren tot gebrek aan onderhoud en uiteindelijk sloop van het kerkgebouw. De toren werd echter als dorpseigendom beschouwd en op kosten van het dorp onderhouden. Op de toren zijn de sporen van de kerken uit de verschillende bouwperiodes nog duidelijk zichtbaar.”

Overgenomen uit weekjournaal gemeente Oirschot



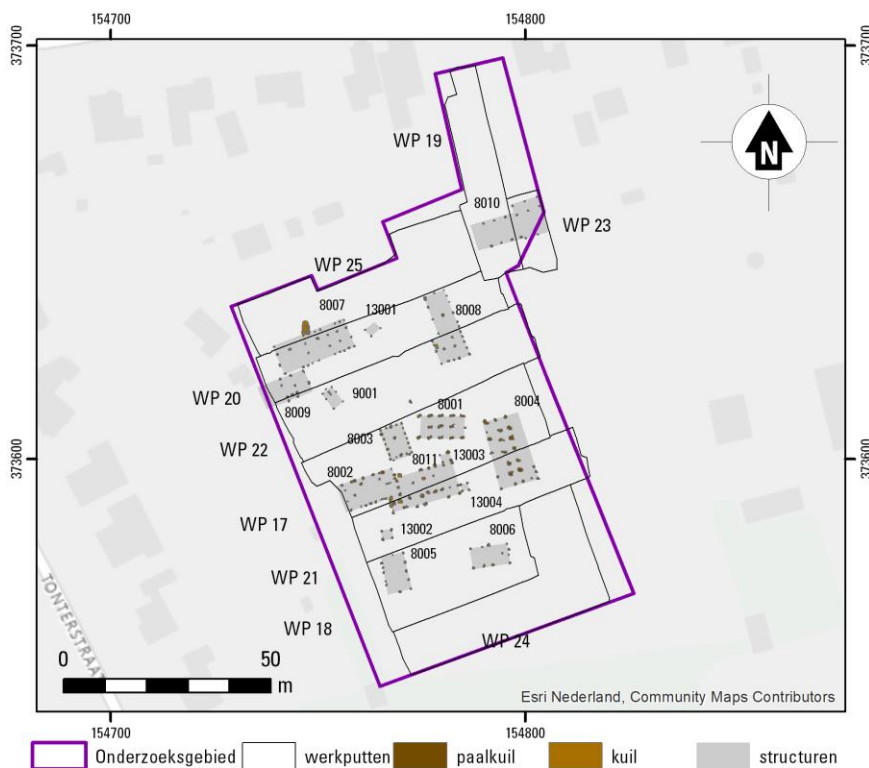
RIETHOVEN-GILDESTRAAT

In juni heeft VUhs een opgraving uitgevoerd aan de Gildestraat te Riethoven. Deze locatie had al de aandacht omdat aan de Tonterstraat, ca. 100 m westelijk in 1968 een viertal urnen uit de Merovingische periode (450-750) waren gevonden. Bij een proefsleuvenonderzoek in maart waren daadwerkelijk sporen gevonden van een nederzetting.

Tijdens de opgraving werden dan ook de plattegronden van maar liefst elf gebouwen gevonden. Het aardewerk uit de sporen bevestigt dat deze gebouwen in de Merovingische periode te dateren zijn, hoewel enkele gebouwen mogelijk ook in de Karolingische periode (750-900) dateren.

Naast de gebouwen zijn ook acht waterputten aangetroffen, waarvan er vier samen in een grote kuil waren ingegraven. Langs de rand van de nederzetting lijkt een lange palissade te lopen. Deze was over een lengte van 122 m te volgen.

De grootste verrassing was echter het aantreffen van een klein 'erf'grafveldje. Direct langs een palenrij waren twee kamergraven gelegen. Deze graven waren



Riethoven-Gildestraat. Een nederzetting met 11 verschillende gebouwen en 8 waterputten uit de Merovingische en mogelijk ook de Karolingische periode



ruim 1 m diep. Een van de graven bevatte een complete pot, meerdere kralen en bronzen beslag dat vermoedelijk op kleding van de overledene bevestigd was. Het graf is reeds in de Merovingische periode geopend, waarbij een vlakbij gelegen kuil ook een functie heeft gespeeld. Hierin zijn kralen van het kralensnoer aangetroffen. Ook het tweede graf was in het verleden geopend. Toch waren in dit graf nog rijke vondsten aanwezig. In de kuil werden twee knikwand tuitpotten en een kommetje aanwezig. Langs de rand van de kuil lag een ijzeren lans, maar het hoogtepunt was onderin de grafkamer, ter hoogte van het lichaam, gelegen.

Hier werden meerdere metaalvondsten gedaan die door onze conservator *en bloc* zijn geborgen. Een röntgenfoto van deze blokberging toont de rijkdom van het graf aan. In de kuil lagen twee zwaarden (een *sax* en een *spatha*), een mesje bronzen beslag en gespen en een compleet ijzeren gordelgarnituur, dat is ingelegd met zilver en messing. Deze gordelgarnituur lijkt sterk op een exemplaar uit Lent dat nu een topstuk is van museum het Valkhof.

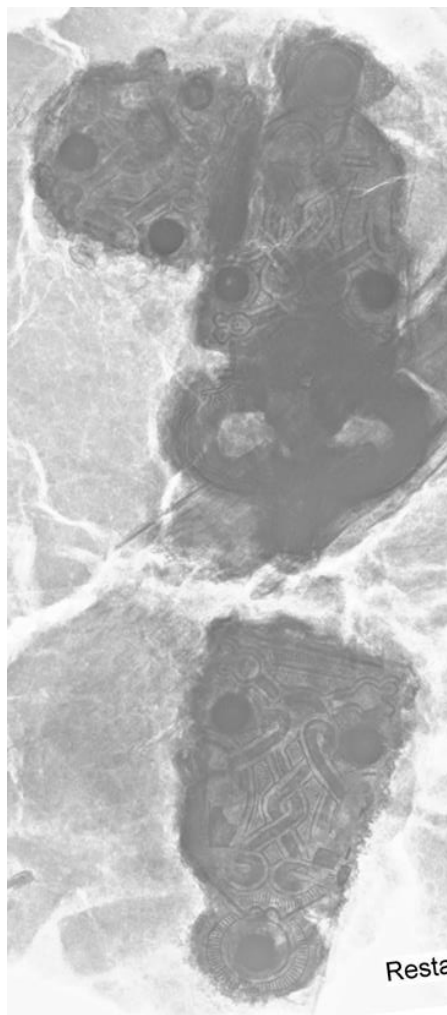
Om deze vondsten te reinigen zullen ze allereerst moeten worden ontzout, een behandeling die ongeveer een jaar duurt. Daarna is ook het schoonmaken nog een zeer arbeidsintensieve klus. Hopelijk kunnen we daarna deze topvondst in Bergeijk bewonderen.



Riethoven-Gildestraat. Een van de grafgraven wordt blootgelegd.



Riethoven-Gildestraat. Eén van de knikwand tuitpotten uit de graven.



Riethoven-Gildestraat. Röntgenfoto van het gordelgarnituur uit de graven (foto Restaura).

Martijn Bink



ZATERDAG 10 JUNI “JUBILEUM”EXCURSIE VENLO.

Eerder dit jaar was het bestuur van de historische en erfgoedvereniging van Venlo op bezoek bij het de AVKP en het Erfgoedhuis in Eindhoven. Zij kwamen ideeën opdoen voor zijn een goed beleid voor hun stad die ook worstelt met het cultuurbeleid en de positie van de vrijwilligers etc. Als tegenprestatie willen ze gastvrouw zijn voor ons. Om 10 uur vertrekken we met 10 man/vrouw vanaf het station Eindhoven Centraal naar Venlo. Er lijken enkel stiltecoupes ingezet te worden op dit moment. Ook bijzonder om zo te reizen voor dit uitgelaten gezelschap.

Het Limburgs museum ligt tegenover het station en als we daar binnenstappen, zitten de 4 deelnemers die gecarpoold hebben al op ons te wachten. De verse bloemen op de tafels en de oranjeservetten zijn niet speciaal voor ons. De koning is er gisteren op bezoek geweest voor de opening van de tentoonstelling over de aanval van Lodewijk de XIV in 1672 op de vestingstad Venlo. Wij komen echter voor de vaste expositie. Maar eerst Limburgse vlaai, een traktatie van het bestuur ter gelegenheid van het jubileum.

Venlo heeft kans gezien zich het Limburgs museum toe te eigenen ten koste van Maastricht.

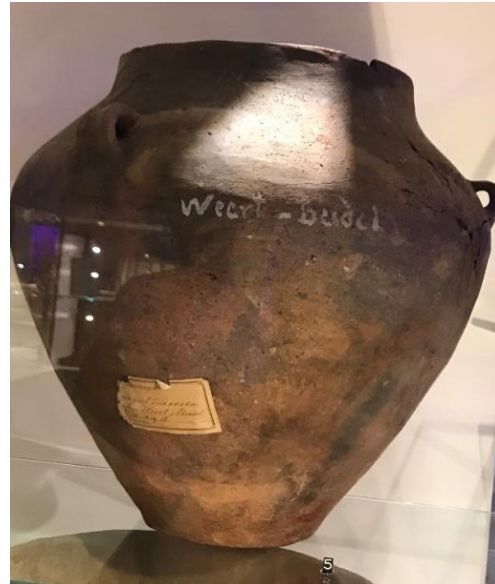


Het Limburgs museum gelegen tegenover het station in Venlo.

Onze gids Gerard Driessen geeft eerst een uiteenzetting over het gebouw. Het Limburgs museum staat op de plek waar vroeger een spoor liep. In het plafond van het museum liggen buizen die symbolisch dat oude spoor weergeven. Het gebouw werd in 2000 gerealiseerd maar in 2011 en in 2021 vonden verbouwingen plaats. In het nieuwe ontwerp wordt een belangrijke plaats ingenomen door het tankstation van de American Petroleum Company, het oudste van Nederland uit 1933.

Het museum heeft een uitgebreide archeologische collectie, waarvan de oudste stukken

stammen uit het Neolithicum. Na de laatste verbouwing is een deel van de archeologische collectie in depot gegaan. De geschiedenis van de mens wordt nu weergegeven langs een tijdlijn die door een langwerpige ruimte loopt. In de vitrines liggen veel vondsten en een enkele komt uit Venlo. Er staan urnen afkomstig van het grafveld Boshoven in Weert en een houten pijler van een Romeinse brug.



In de vitrines liggen vondsten uit heel Limburg, waaronder urnen uit het grafveld Boshoven in Weert.



Onze gids Gerard Driessen geeft toelichting bij de houten pijler van een Romeinse brug



De geschiedenis eindigt bij de in 2004 ontdekte Mikwe uit de 13e eeuw. Direct betrokkenen wisten zeker dit is een Mikwe (een Joods badhuis) was, toen zij de kelder vonden onder de Oude Markt. Hiervoor werd een speciale vleugel aan het museum gebouwd. Nieuw onderzoek leidde tot de conclusie dat we niet weten welke functie de kelders en het erboven gelegen gebouw oorspronkelijk hebben gehad. Men denkt dat het later een herberg is geweest omdat er aardewerk van meer dan 300 kruiken, borden en speelsteentjes zijn gevonden.



De kelder van een Mikwe (een Joods badhuis) is gevonden onder de Oude Markt

Hier eindigt ons museumbezoek en Ans Backhuijsen, stadsgids van Venlo start de rondwandeling. Ans opent poorten die anders voor ons gesloten zouden zijn en wij kunnen op deze manier een blik werpen op een stuk oude stadsmuur. Via het Keizersstraatje waar Napoleon op zijn paard door heen reed, stoppen we bij Eetcafé De Klep. Het is mooi weer en we zitten buiten onder een overkapping te genieten van onze welverdiende lunch en nemen veel vocht in voordat we onze rondwandeling weer vervolgen. Venlo ontstond in een flauwe bocht aan de Maas bij een natuurlijke haven.



De vestingswerken rond Venlo gelegen in een flauwe bocht aan de Maas.

Omdat de snelstromende heuvellandrivier hier overging in een langzaam bewegende laaglandrivier werd dit een overlaadplaats voor grote en kleine schepen. Waarschijnlijk was dit ook de reden voor de Romeinen om zich hier te vestigen. Bovendien lag hier op het land een knooppunt van wegen naar Keulen en Brabant. Vanaf 1270 tol werd geheven. Venlo was een van de Gelderse steden geworden waar de graaf van Gelre stedelijke voorzieningen toeliet zoals bestuur en bijzondere gebouwen voor de handel. Venlo kreeg echter pas in 1343 stadsrechten. Hier aan de Maas is ook nog een stuk stadsmuur bewaard gebleven.

Ans leidt ons door de stad en in een winkelstraat staan standbeeldjes van bekende Venlonaren. Een ervan is Frans Boermans, (jawel de oom van AVKP lid Ine). Venlo heeft ook nog een synagoge gehad, het enige overblijfsel van de Joodse geschiedenis is nu een leeg plein.

Er is te veel om alles te bekijken vertellen en de tijd en warmte maakten dat we het stadhuis tegoed houden voor een ander bezoek. Een mooie stad met verrassende gebouwen en veel handelsverkeer en rijke historie. Op een terras namen we een heerlijk koel drankje en hartelijk afscheid van onze beide gidsen. De autorijders misten de gezellige terugtocht in een gewone coupe.

Gonnie van de Moosdijk



NATIONALE ARCHEOLOGIEDAG DOET GESCHIEDENIS IN UDEN HERLEVEN

UDEN | Archeoloog en docent Europese Prehistorie dr. Arjan Louwen (37) trapte afgelopen vrijdag in het Natuurcentrum De Maashorst de nationale archeologiedagen af. Dit deed hij door aan zo'n zestig genodigden een lezing te geven over '100 jaar prehistorie grafveld in Uden'. Na afloop onthulde wethouder Harold van den Broek aan de rand van het grafveld een nieuw informatiebord. Op zondag was er op en rond het Natuurcentrum van alles te doen op het gebied van archeologie.



Hanneke van Alphen (1953), amateurarcheoloog bij de Heemkundekring, vertelt in haar inleidend praatje dat ze als klein kind vaak langs het grafveld op Slabroek fietste op weg naar haar grootouders in Vorstenbosch en Volkel. “De afgelopen dertig jaar heb ik onder andere het vorsten- en het vorstinnengraf gezien maar ook de opgraving aan de Schepersweg meegemaakt. Mijn leven is heel rijk gezegend met archeologie”, vertelt Van Alphen niet zonder trots. “Het bijzondere is dat daar tussen 800 jaar voor en 100 jaar na Christus mensen werden gecremeerd en begraven. Uden bestond toen nog niet. Eigenlijk begon in die tijd al een stukje ontstaansgeschiedenis van Uden”, weet Van Alphen. “De eerste opgravingen dateren uit 1923, nu dus precies honderd jaar geleden”. Kunstenaar en dokter Hendrik Wiegersma uit Deurne kocht in 1922 op de Slabroekse heide enkele stukken grond. Hij had gehoord dat daar waarschijnlijk urnen zouden liggen. In samenwerking met het Rijksmuseum voor Oudheden in Leiden zijn begin juli 1923 de eerste opgravingen gestart. Alle sleuven zijn handmatig gegraven. “Dat moet een enorm karwei zijn geweest”, vult Van Alphen aan. Er werden maar liefst 38 grafheuvels gevonden. Onder ruim twintig grafheuvels is een urn gevonden. Ook zijn aardewerk en bronzen voorwerpen uit het verre verleden ontdekt.

Archeoloog en assistent professor Arjan Louwen heeft, samen met zijn team van de Universiteit Leiden, in 2010 de hernieuwde opgravingen bij het graf- of urnenveld aan de Keltenweg geleid. “Dit leverde op de laatste dag van de opgravingen een bijzondere vondst op, namelijk een graf waarin een persoon was begraven. Bij dit bijzondere graf vond men allerlei kostbaarheden zoals sieraden en barnsteen”, zegt Louwen. “Dit duidt op een voornaam persoon, we denken aan een vorst of vorstin. Vandaar de naam Vorst(in) van de Maashorst”. Wethouder Van den Broek pleitte in zijn toespraak om dit grafveld aan een breed publiek te laten zien. “Het grafveld vertelt ons waar we vandaan komen. Voor Nederlandse begrippen is deze oude begraafplaats vrij uniek, nee uitzonderlijk”, zegt Van den Broek.



Drukbezochte open dag

Zo'n driehonderd belangstellenden bezochten zondag het Natuurcentrum waar ze informatie kregen over het grafveld. Kinderen zochten met behulp van een metaaldetector in een zandbak naar verborgen schatten. Een pot met munten was de grootste vondst. Ook kon men bijzondere vondsten door archeologen laten bezichtigen en beoordelen. Dat leverde een stukje vuursteen op uit het Paleolithicum, ca. 12.000 jaar voor Christus.

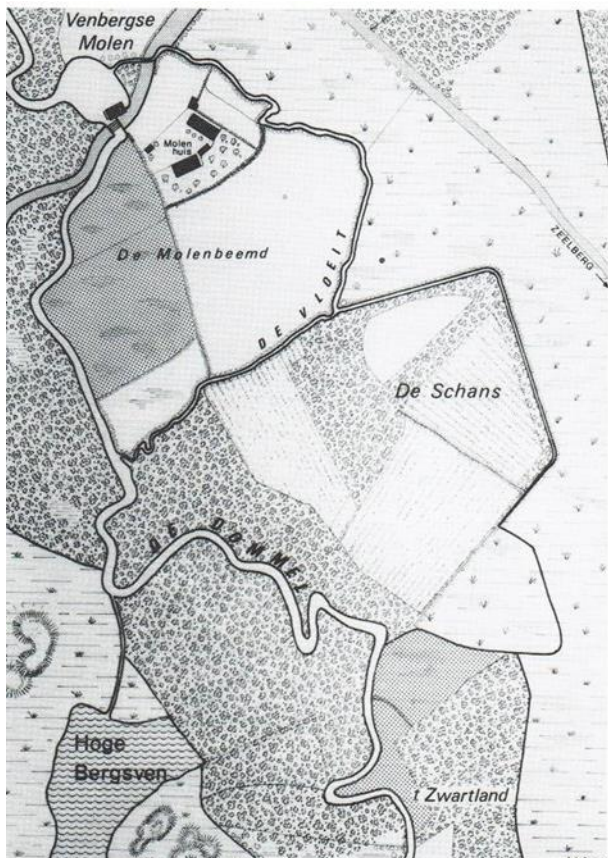


De demogroep Prehistory Alive Worldwide had veel bekijks en ook de wandelingen naar het grafveld trok veel publiek.

Geschreven door Peter Noy, overgenomen uit *Udens Weekblad*.



OP ZOEK NAAR DE SCHANS VAN WEERT IN VALKENSWAARD



De Schans van Weert onder Venbergen. Situatie in 1832 (uit Mélotte en Molemans, 1979).

De gemeente Valkenswaard is bezig met herstel van het watermolenlandschap rond de Venbergse watermolen. Het plangebied is onderdeel van het Erfgoed Deal project 'Watermolenlandschappen voor klimaatadaptatie'. Naast inzet op herstel van de molenbiotoop, wordt tevens geadviseerd om nader archief- en sporenonderzoek te doen naar de mogelijke resten van een stuwwede-complex en de mogelijke locatie van een middeleeuwse vluchtschans: de Schans van Weert. Mocht die worden teruggevonden dan kan die op de betreffende locatie desgewenst worden gereconstrueerd.

In dit moerasgebied aan de Dommel ten zuidoosten van de Venbergse watermolen, lag een met houtwallen omgeven hoger terrein, vóór 1629 Laag Waterveld genaamd. Kennelijk was het toen een onderdeel van de Vloed van de Venbergse Watermolen. Vanaf 1629 wordt het 1,5 ha grote terrein opgehoogd tot een schans en met wallen omgeven en werd het de Schans van Weert genoemd. De oprichting van "Die Schanse van Weerde" staat beschreven in een document uit het archief van de abdij van Postel van 8 mei 1629. Schansen lagen meestal in moeilijk toegankelijke gebieden. Rondom een stuk grond werd een gracht uitgegraven. Het vrijkomende zand werd gebruikt om aan de binnenzijde een wal aan te leggen. Deze wal werd vervolgens beplant met een doornig gewas. Over de gracht lag een ophaalbrug en in de wal zat een poort. Tijdens de 80-jarige oorlog, 1568-1648, werden de meeste schansen opgericht. In deze periode werd de Kempen namelijk geplaagd door rondtrekkende bendes en muitende groepjes huurlingen-soldaten. Omdat centraal gezag ontbrak waren de dorpen en gehuchten op zichzelf aangewezen. Ook hiervoor werd deze regio echter al geplaagd door plundering en brandstichting. Tijdens de vierde Gelderse oorlog (1506-1508) vielen Gelderse troepen vanuit het zuiden de meierij binnen. Meerdere plaatsen, waaronder Bergeijk, Valkenswaard en Waalre werden geplunderd en platgebrand.

De gemeente Valkenswaard heeft in dit kader in 2022 een bureauonderzoek laten uitvoeren om de Schans van Weert te lokaliseren. Tijdens dit onderzoek is de vermoede locatie van de Schans van Weert gelokaliseerd. Een booronderzoek was echter nodig om te controleren of hier daadwerkelijk sprake kon zijn van een schans. Tijdens het archeologisch booronderzoek, dat in 2023 is uitgevoerd door RAAP met hulp van de heemkundekring van Valkenswaard, zijn verschillende greppels/grachten op de Schans van



Weert aangetroffen, die de ligging van de schans bevestigen. Ook nabij de Boomgracht, waar vermoedelijk een landweer lag, werden grachten aangetroffen. Aanbevolen werd om vervolgonderzoek te laten uitvoeren om hiermee de precieze aard, omvang, datering, diepteligging en kwaliteit van de archeologische resten vast te stellen. Om namelijk iets van de schans te kunnen reconstrueren, zal eerst vastgesteld moeten worden waar de schans precies lag, hoe deze er uit zag en of er niet sprake is van meerdere schansen en/of faseringen.

De meest effectieve onderzoeksmethode lijkt, op basis van de archeologische verwachting, te

bestaan uit een combinatie van een proefsleuvenonderzoek aangevuld met geofysisch onderzoek, waarderende boringen en veldkartering. Naar verwachting levert deze combinatie van onderzoeken voldoende informatie op om de Schans van Weert te lokaliseren en te waarderen, maar ook om aanbevelingen te doen met betrekking tot behoud, beheer en ontsluiting. De info kan vervolgens gebruikt worden voor het weer beleefbaar maken van de site. De uitvoering van het vervolgonderzoek staat gepland voor dit najaar, waarna duidelijk wordt hoe en waar precies de Schans gelegen heeft en hoe deze er mogelijk uitzag.



VERRASSEND VALKENBURG



Boven de Geul in Valkenburg, foto Chiel Bovenkerk

Ieder jaar probeert de excursiecommissie toch minimaal een keer op stap te gaan met Jelle Dekker. Jelle is kunst- en bouwhistoricus en kan heel boeiend vertellen over het verleden van historische steden in Nederland. Zaterdag 2 september was Valkenburg aan de Geul aan de

beurt. Het is slechts een uurtje rijden met de auto, maar je komt in een hele andere wereld terecht, waar mergelbouw de boventoon voert.

Na een uitgebreide inleiding in de geschiedenis van Valkenburg en omgeving (onder het genot van een kopje koffie met Limburgse vla) voerde Jelle ons naar de gerestaureerde stadspoorten, watermolens, en andere gebouwen van historisch belang. Na de lunch werd de hoofdattractie bezocht: Kasteelruïne Valkenburg, de imposante hoogteburcht die de omgeving van Valkenburg al bijna een millennium domineert. In deze voor Nederland unieke burcht vertelde Jelle ons over de rijke bouwgeschiedenis die in de zeventiende eeuw eindigde met een grote explosie. Ons bezoek eindigde wat rustiger met een drankje op het terras van de burcht met uitzicht op Valkenburg.

Geholpen door het heerlijke weer was het een gezellige en leerzame dag. Ik kijk al uit naar de volgende excursie.



NOODOPGRAVING BIJ NUENEN-WEST II



Twee maanden geleden werd er bij grootschalig grondverzet in Nuenen-West een 10^e-12^e eeuwse waterput ontdekt. Hier zat nog opmerkelijk goed bewaard dierlijk bot in, waaronder een glis. Een

glis is een rund middenvoetbeen dat onder de schoenen gebonden werd om te schaatsen. In Eindhoven is eerder bij de Heuvelopgraving een vergelijkbaar exemplaar gevonden uit de 14^e eeuw.

Komende maanden wordt er nog veel grond verzet waaronder verlagen van terrein om een wadi (wateropvang) te creëren. Dit zal begeleid worden door vrijwilligers. In juli werden nog greppels en sporen van houten huizen ingetekend en verder opgegraven door een team van de Werkgroep Archeologie en Monumenten van de Heemkamer te Nuenen. De vondsten worden nu verder uitgewerkt in Erfgoedhuis en de resultaten meegenomen in toekomstige rapportage.

Dirk Vlasblom



NIEUWE AANWINSTEN BIBLIOTHEEK

Aanwinsten van 27 mei tot en met 1 aug 2023

Boeken

Brabants gerij.

Agrarische voertuigen en hun makers in historisch perspectief.

Geert de Bruijn

Uitgeverij. te Berde, Vught

Uitgave april 2023.

Westerhoven, Riethoven, Borkel en Schaft in kaart.

Historische geografieën toponymie, verkenning van grondbezit en grondgebruik van de middeleeuwen tot onze tijd. Inclusief CD en Website.

K de Nooyer, D. Vangheluwe, J. Biemans

Eicha Werkgroep geografie en Toponymie.

Vormgeving en drukwerkbegeleiding: Kabeljauws Eersel

Rijkdommen van Ver.

Handelsnetwerken in de vroege middeleeuwen.

Redactie. Frans Theuws.

Uitgeverij Matrijs en AWN

Canon van Mierlo, Un dörf mi pit

Myerlese koerier, themanummer 2022

Heemkunkring Myerle

December 2022

Eindredactie: Ria Saanen, Hans Verhees

Uitgeverij Editoo, Arnhem

Tijdschriften

AWN

Archeologie in Nederland

Jaargang 7 nr. 2 juni 2023

Leeuwen op het Haagse Binnenhof.

De verborgen geschiedenis van veenlijken.

Archeologie in Nederland.

AWN-magazine jaargang 7 nr. 2 juni 2023.

Vraag het de jongeren. Werkgroep jongeren opgericht

Brabants Heem.

Nr. 96 maart 2023.

Erfgoed voor iedereen.

Parel in de Peel: Kerk van de Heilige Kruisvinding in Odiliapeel



Brabants Landschap nummer 218 zomer 2023

Bijzondere restauratie, Opknappen van de binnenplaats van het kasteel Tongelaar.

Waterbeheer in onze gebieden.

In Brabant.

Jaargang 14 nr. 2 juni 2023

Namen en Nummers. Herdenking in Eindhoven op 3 sept 2023 Plaats Lodewijk Napoleonplein. Het thuisbrengen van de namen van de Eindhovense Holocaust slachtoffers.

(stichting Verhalis).

Gerard van Alphen. Vijftig jaar passie voor archeologie.1931-2023.



VAN DEN LEESPLANK

.....Dat men het goed van den ongeboornen niet mag verkoopen.

Gemene gronden in de Meierij van den Bosch tussen hertog en hertog 1000-2000.

Door Hein Vera 2014

Pictures Publishers

Bossen, weilanden, maisvelden en “pakhuizen/distributiecentra” zijn momenteel de meest opvallende elementen in het landschap van het midden en oosten van Noord Brabant, de Meierij, Maasland, Oisterwijk, Peelland, Kempenland en Steden vrijdom van Den Bosch.

Hoe was dit in het verleden, hoe is de mens de voorbije 1000 jaar met zijn directe leefomgeving omgegaan? Hoe heeft hij dat gedaan, en wat was het effect van zijn optreden? Wat waren de regels en hoe was het georganiseerd? Dit boek gaat over het landschap en landbouw, rechten op woeste gronden en de betrokken organisaties. De ontwikkeling van het landschap en landbouw van de Meierij vanaf de 11 eeuw tot nu kan worden geduid met drie periodes:

- vanaf de 11^{de} tot de 14^e eeuw kaalslag van het oude boslandschap en het veranderen van agrarische verhoudingen,
- vanaf de 14^{de} eeuw tot en met de 18^{de} eeuw een moeizaam evenwicht tussen gecultiveerd en woest landschap
- vanaf de 18^{de} eeuw tot 21^{ste} eeuw het maakbare landschap.



Boeiende achtergrond van een zeer actueel onderwerp.

Canon van Mierlo, Un dörp mi pit

Myerlese koerier, themanummer 2022

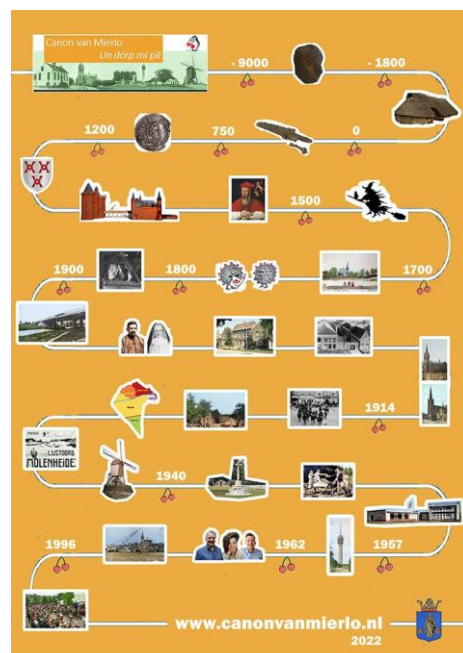
December 2022

Heemkundekring Myerle

Eindredactie: Ria Saanen, Hans Verhees

Uitgeverij Editoo, Arnhem

Wat een aardig en goed leesbaar boek is de Canon van Mierlo. De geschiedenis van het dorp is in 28 items beschreven met inbreng van de Mierlose gemeenschap. Vanuit een verzamelalbum met stickers is nu een mooi boek ontstaan met foto's, kaarten, illustraties, feiten en verhalen. Hoewel het door verschillende auteurs is geschreven merk je dat nauwelijks tijdens het



lezen. De thema's zijn slim gekozen, waardoor steeds een stukje geschiedenis wordt belicht. Uiteraard komen onderwerpen terug, maar eerder aanvullend dan herhalend.

Ook is de samenhang geschreven met herkenbare verbanden met de dorpen, natuur en gewoonten in de omgeving. Wat doet een nieuw kanaal door een gemeente bijvoorbeeld voor de looptijd naar de fabriek?

Als 'buurvrouw uit Geldrop' was ik benieuwd naar de geschiedenis van Mierlo. Ook mijn moeder, die het canon van achter naar voor heeft gelezen kwam tot dezelfde conclusie: een alleraardigst boek. Het is tevens een mooi voorbeeld voor andere dorpen en gemeenten die een canon zouden willen samenstellen.

Carel van den Boom en Ellen van der Steen



VAN HET BESTUUR

AVKP-regiodag: Samenwerken aan Archeologie

Op 30 september houden we de jaarlijkse AVKP-regiodag, die dit jaar het thema Samenwerken aan Archeologie heeft meegekregen. Met onze contactpersonen van Heemkundekringen, lokale erfgoedorganisaties in onze regio en het AVKP-bestuur en AVKP-leden bespreken we vanuit de actualiteit de kansen en uitdagingen voor samenwerking voor vrijwilligers, van de omgevingswet tot fondsenwerving voor lokale activiteiten. Daarna maken we een rondje langs de

aanwezigen om nieuws en ervaringen uit te uitwisselen. De bijeenkomst wordt gehouden in het Erfgoedhuis in Eindhoven en ter ere van het 25 jarig jubileum van AVKP hebben we het programma wat uitgebreid met meerdere onderwerpen voor een breder publiek en zijn er plekken voor leden beschikbaar. Na de afloop zijn demonstraties over verschillende thema's in het Erfgoedhuis. Er zijn nog plekken beschikbaar. Aanmelden kan tot 19 september.

Verenigingsruimte AVKP

Erfgoedhuis, Gasfabriek 2, Eindhoven, 040-2388899

Correspondentieadres AVKP

van Wassenhovestraat 54, 5613 LL Eindhoven, awnafdeling23@gmail.com www.awn-archeologie.nl/23/

Redactie

Ellen van der Steen tel. 040-2910855, avkpactueel@gmail.com (eindredactie en layout)

Peter Seinen en Carel van den Boom (redactieleden)

